

Kulturkampf!

A 3Sat német tévéadónak hasonló erényei vannak, mint a Spiegel című nagyszerű német hetilapnak. Nagy és jól felkészült stáb dolgozza fel a világ eseményeit, gyakran az általuk készített vagy műsorukra tűzött tényfeltáró riportok emelnek a köztudatba olyan problémákat, amelyekről addig sehol sem hallhattunk, olvashattunk semmit. Hatalmas szerkesztői gépezetükkel (flächendeckend) beborítják a földgolyót, és legyen az politika, kultúra vagy gazdaság – ők ott vannak. „Nézőinknek a legmagasabb az intelligenciahányadosa” – mondta egyszer a műsorvezető, amikor a meghívott professzor egy szófordulattal („hogy érthető legyek”) sértette a 3Sat-rajongók széles táborát.

A 3Sat német tévéadónak hasonló hibái vannak, mint a Spiegel című nagyszerű hetilapnak. Messianisztikus igazmondással illeszti tulajdon világképletébe a történeéseket, a kritika mint egyetlen üdvözítő attitűd uralja riportjait. A negatív hír még akkor is elsőbbséget élvez, ha olykor nem bizonyul igaznak. Mivel pedig a planéta híreinek egyik nagy disztribútoráról esik szó, információi nem ellenőrizhetők, mert hisz ki lenne képes az ellenőrzés kedvéért utánajárni például a thaiföldi vagy a magyar napilapoknak. Ha tévednek, a maximum egy „bocs”, de ha valahol, úgy itt Kelet-Közép-Európában köz tudott: a messianisztikus igazmondók nem kérnek bocsánatot.

Kultúrharc Magyarországon címen adott közel egyórás riportműsort a 3Sat június 1-jén éjszaka. Michael Kluth, az NDR (Norddeutscher Rundfunk) szerkesztő-riportere eljött Magyarországra. Témái: Magyar Narancs, Nemzeti Színház, Nemzeti Galéria, 56-os Intézet, Népszabadság, népi-urbánus ellentét stb. Riportalányai többek között: Magyar Bálint exminiszter, Eörsi István író, Hegedűs B. András igazgató (56-os Intézet), Bojtár B. Endre főszerkesztő (Mancs), Beke György igazgató (Nemzeti Galéria), igazgató (XX. Századi Intézet), Pröhle Gergely államtitkár, Rainer M. János történész, Eötvös Pál főszerkesztő (Népszabadság).

Örvendetes, ha egy médium valóban médiumként üzemel: tehát közvetít, azaz kiteve tenyerét bemutatja az érem két oldalát. Ha azonban a narrátori szöveg elfogult („Magyarországon a demokráciának nincsenek erős hagyományai, a művészek körében a népi-urbánus vita újult erővel föllángolt, a kultuszminisztérium diktatorikus eszközökkel korlátozza a kozmopolita és liberális alkotók szabadságát, aki nem követi a hivatalos kulturális irányvonalat, az retorziókkal számolhat”), úgy kétségeink támadhatnak. A képlet azért is aggályos, mert ezek a fogalmi rendszerek nem csak a német számára idegenek. A kozmopolita, liberális, népi, városi értelmiség mind olyan fogalmak, amelyekkel korszakunk magyar kulturális élete nem értelmezhető, velük a politizáló értelmiségnek azon rétege él, amely személyes vagy csoportos érdekeit szem előtt tartva tudatosan összekeveri az adott kultúrkör értékrendszerét a napi politikával. Hogy ez mihez vezethet, arra a régió történetének utóbbi negyven esztendeje szolgáltat ismereteket.

A riportfilm szerkesztője azonban nemcsak ezeket az avított, erős politikai töltéssel rendelkező fogalmi kategóriákat illesztette munkájába, hanem téves információkkal is alábástyázta mondandóját: „...a Nemzeti Színház kálváriája odáig vezetett, hogy a megbízott igazgató, Schwajda György lemondott.” Ezt – tudjuk – Németországban senki sem fogja ellenőrizni, de kiváló bizonyítéka annak, hogy Michael Kluth egyórás mozijához nem ásta bele magát a helyi sajtóba, inkább tanácsadóinak sugalmazására hagyatkozott. Tény, hogy a politikának egyöntetűnek kell lennie, hogy meggyőző erővel hasson, de nem igaz ez a művészetre (Lev Tolsztoj). Ha tehát egy kultúráról szóló riportfilm egyöntetű képet ad, akkor nyugodtan feltételezhetjük a politikai szándékot.

Nem feladatom, hogy a magyar kultúra eseményeinek egy lehetséges másik interpretációját adjam, vagy hogy tételről tételre végigkövessem a film felvetett témáit, és szerkesztői mulasztásaira rámutassak. Talán csak Eötvös Pál volt tisztában azzal, hogy egy nagy külhoni publikum véleményére lesznek hatással gondolatai. Orgánumát előzőleg a Süddeutsche Zeitunghoz hasonlították (lehetséges pandantjáról persze nem esett szó). Eötvös a magyar demokrácia valóságát firtató(!) kérdésnél lelassult: – Természetesen demokrácia van Magyarországon, csak hát tartalmilag nem demokrácia az, ami Magyarországon létezik – tette hozzá. A narrátor a feldobott labdát zárómonológjában azonnal lecsapta: „...a demokrácia fiatal Magyarországon, és még nincsenek erős hagyományai.” Az idő – tudjuk – relatív dolog. A dinoszauruszok 65 millió éve nyugszanak békében. Michael Kluthnak azonban illett volna tudnia: ez a „fiatal, hagyományok nélküli demokrácia” nem egy európai diktátornak tört már borsot az orra alá. Adolf Hitler is állítólag sokat bosszankodott. Egészen 1944 márciusáig.

TALLAI GÁBOR